

El nacionalisme musical. Pròleg

per Antoni Sala i Serra

Les primeres manifestacions del nacionalisme, com un fet polític concret i reivindicatiu, es produeixen al final del segle XVIII, per l'influència de l'Enciclopèdia francesa i de la Revolució nordamericana. Les idees de la llibertat i la independència produïren ràpidament efectes reclamant els diversos pobles la seva efectivitat. Rousseau, Montesquieu, Voltaire, Turgot i Quesnay, afirmaren el principi de la sobe- rania popular i la distinció del sentit de la nació. La guerra de la independència americana, nascuda de les idees de Jefferson i Hamilton en defensa dels drets de l'Amèrica del Nord com a nació, consagrà, amb la victòria, el principi nacionalista. A Europa es va mantenir, com a credo filo- sòfic, durant la tempesta revolucionària, el sentit de la llibertat dels pobles donant-hi efectivitat pràctica amb les conquestes dels exèrcits de la Convenció i del Directori. La creació successiva de la República de Batava, la Partenopea, la Cisalpina, etc. foren uns exemples per a l'etapa naciona- lista i per bé que tot fou efímer, assenya- larien el camí vers el futur. Napoleó, en establir el seu poder en el continent per mitjà de monarquies i federacions a la seva mida, va acollir-se per lligitimar-les al principi nacionalista. El regne d'Itàlia fou una altra atrevida aplicació d'aquest prin- cipi. Així mateix, la Confederació del Rhin donava model i satisfacció a una unitat nacional alemanya com una manera de treure's el jou d'Àustria que feia històrica- ment confondre els interessos germànics amb els de la dinastia dels Habsburg. Amb el Congrés de Viena i amb la caiguda de Napoleó es retornà al "statu quo" pre-revo- lucionari i va semblar que es perdia la idea nacionalista. No obstant la llavor quedava sembrada i no tardaria molts anys a fructi- ficar aquest delit de llibertat dels pobles.

El nacionalisme com a vincle sociolò- gic dins el seu aspecte de fusió i agregació humana, ve a ser un important capítol. Carle, referint-se al sentiment que engendra aquest vincle, diu que "hi concorren a

Jean Jacques Rousseau (1712-1778)

produir-lo el sentit equivalent etnogràfic o de raça, el geogràfic i per sobre de tot l'històric i tradicional". En substància, tot això no és altra cosa que el desenvolupa- ment natural dels instints i sentiments es- sencialment humans, com per exemple, el culte als avantpassats, l'estimació del lloc que es viu i el record de les tradicions i actes comuns. Reconeix, Carle, que els vincles de consanguinitat i de territoriali- tat, que serveixen per estudiar la família i la nació històrica, en la seva forma de tri- bu, tenen influència tradicional en el na- cionalisme com a vincle modern. Quant als efectes del nacionalisme, cal tenir en compte que resultarà tant més integral i perfecte si en aquests enllaços a més s'hi concentren els diversos elements de la con- creció nacional. I en aquest aspecte cal fer ressaltar la importància de l'existència d'u- na llengua nacional. Els anys que seguiren després del segon període revolucionari (1830) i que es desencadenaren per tot Europa, fou el moment de màxima difusió i triomf del ROMANTICISME. Per aques- ta època, pot dir-se que a totes les nacions europees s'hi havia operat una renovació estètica, no sempre progressista a favor de les individualitats. Però en substància, a partir d'aquesta data, la ideologia romàn- tica (liberalisme polític, individualisme ex- pressiu, etc.) es torna popular amb una expansió creixent i fins a cert punt vulga- ritzat pels localismes i per la cultura cos- tumista (folklore). Cal ressaltar, per això, la importància que concedia el moviment

romàntic als valors culturals del *poble* com encarnació del "Volgeist" (esperit del poble) encunyat pel filòsof Hegel, que després passarà durant el "fin du siècle" a un "Weltegeist" (esperit del món). De l'encarnació de l'ànima dels pobles s'ha dit que "és la divina entelèquia de l'espe- rit de l'individu entès com el valor suprem de l'antologia romàntica". El desencadena- ment històric d'aquest sentiment fou natu- ralment, la revolució. Revestides d'un radical nacionalisme, molt superior a l'es- quema estatalista del Renaixement, les nacions com Grècia, Itàlia i Alemanya, forjaren amb sang la seva unitat nacional. França, Espanya i Rússia, de formes dife- rents, emprengueren la construcció d'un sentiment autònom d'orgull polític i cultu- ral. La identificació política nacional de les ètnies centre-europees partia, doncs, de la necessitat del reconeixement del fet dife- rencial (idioma, cultura, raça, etc.) i la vitalitat popular troba diversos medis per propagar-ho. La literatura autòctona, dels països sense nació, fou una arma molt subtil i important primer per la seva super- vivència i després pel reconeixement. D'això a Catalunya en sabem bé prou. La música fou també una altra arma abranda- da per la lluita dels valors nacionalistes. Cal pensar, però, que el terme "naciona- lista" és de per si bastant imprecís. Unes vegades servirà com a demostració de la prepotència d'una definida i important nació i d'altres una forma de reivindicar la lliure gestió dels pobles oprimits per una unitat nacional imposada. En la música, sí que en l'història d'aquest art, té un signi- ficat relativament definit. L'expressió de "nacionalisme musical" es dona específi- cament a un moviment que es produí, molt lligat a conceptes polítics, a mitjan segle XIX i en particular a Rússia, Bohèmia (l'actual Txecoslovàquia) i l'Escandinàvia. Els objectius eren acabar amb la domina- ció que exercia la música forània, especial- ment d'Alemanya i d'Itàlia, i estimular els compositors nadius i la música popular del

Radio Grau

VISITEU ELS SECTORS DE
GAMMA BLANCA
INFORMÀTICA
TV - COLOR - VIDEO - HI-FI
DISCS - COMPACT DISC

Radio Grau

CONTINUÏTAT I SERVEI

Rambla, 14 - Tel. 725 93 33
SABADELL